

שיעור מב – פרשת ויצא - כללים בחיוב ברכות – הנאה ומזון

מקור החיוב ברכה מסבירא – על ההנאה

הגמ' בברכות בתחילת פרק כיצד מברכין (לה ע"א), דנה מהו מקור החיוב של ברכות, ומסקנת הגמ', 'סברא הוא אסור לו לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה'.

ומעתה למדנו, שהמחייב של ברכות אינו 'המעשה אכילה ושתייה' אלא דוקא ההנאה מכך, שכיון שנהנה סברא שצריך להודות על כך.

וראיה לדבר שהמחייב בברכות הוא ההנאה ולא המעשה שתיה, ששנינו במשנה (מד ע"א) שהשותה מים לצמאו מברך, אבל שלא לצמאו פטור, ומבארים התוס' ועוד ראשונים, משום שאינו נהנה, ואע"פ שבשאר דיני התורה, חשיב מעשה שתיה גם שלא לצמאו, וכגון ביום הכפורים נראה שחייב בשותה מים אף שלא לצמאו¹, שעכ"פ יש שכאן מעשה שתיה, ומדוע בברכה פטור, וע"כ משום שביוהכ"פ אף שאין 'הנאה' יש חיוב, אבל בברכה ההנאה דוקא היא המחייבת.

הנאה בלא 'מעשה אכילה' אינה מחייבת ברכה

אמנם המחייב לברכה הוא ההנאה, אבל נראה בדברי הראשונים והאחרונים שיש תנאי נוסף שיהי' מעשה אכילה.

א[בסוגיא בברכות (לה ע"ב) למדנו, שהשותה שמן זית לחוד אינו מברך דאזוקי מזיק ליה. ושם מבאר רש"י שיאין זו אכילה שטעונה ברכה, דגבי ברכה ואכלת

כתיב', ומוסיף שע"ז מביאה הגמ' ראייה מדין תרומה, שבכה"ג אי"ז אכילה. מבואר שצריך גדר של 'אכילה' לחייב בברכה.

ב[בגמ' בברכות (יד ע"א), 'מטעמת אינה טעונה ברכה' כלומר, שכאשר טועם את התבשיל לידע אם צריך לתבלו, ושיטת הרמב"ם (הלכות ברכות פרק א' הלכה ב) היינו גם באופן שבולע את המאכל, וכך הביא השו"ע (סי' רי סעיף ב') בדעה הראשונה².

ובטעם הדין מבאר הכסף משנה, ד'ואפשר לתת סמך לדבר דטעמא משום דכתיב ואכלת וברכת שיהא לו כוונת אכילה משמע', וכך ביאר המשנה ברורה (סי' רי סק"ג), שדוקא במכוון לאכול ולשתות חייב. ולכאורה צ"ב, הרי סוף סוף נהנה מכך ומדוע פטור, ולנ"ל אתי שפיר, שבלא כונה לאכול אלא לטעום, לא חשיב 'מעשה אכילה', [משא"כ בשתייה שאף כשותה להעביר אומצא, כיון שמטרתו למעשה של הכנסת האוכל לתוכו, הוי מעשה שתיה].

ג[עוד כתב המשנה ברורה (סי' קצ"ז סק"ח) שהאוכל אכילה גסה שאינו נהנה גרונו אינו מברך עליה, ומבאר המ"ב שהטעם הוא משום שאין זה בגדר אכילה. ומבואר בדברי המ"ב שלחיוב ברכה בעינן מעשה אכילה.

השותה מים שלא לצמאו פטור

ונרחיב אי"ה בדין זה ששותה מים שלא לצמאו פטור. הגמ' בברכות (מד ע"ב) מדייקת את דברי המשנה ששותה מים לצמאו מברך שהכל, שדוקא לצמאו,

² ואח"כ הביא שיש אומרים שצריך לברך כאשר בולע, והרמ"א פסק בזה שספק ברכות להקל, והמשנה ברורה שם (סק"ט) הסיק שלכתחילה אם רוצה לבלוע, טוב לזהר שיתכוון להנות ממנו בתורת אכילה. ויברך אליו.

¹ בשו"ת הלכות קטנות (חלק ב' סי' רפב) דן שלא חייבים ביום הכפורים על שתיית מים, ומטעם אחר שאינם 'מזינים' [כדלהלן בשם הרא"ה] ואינו ביטול לעינוי, אבל גם בזה השיגו עליו האחרונים, ומובא (בקצה המטה סי' תרי אסק"א) בשם ר"ת בספר המנהיג (סי' ל'), 'או ששתה מלא לוגמיו של מים או אחד מכל מיני משקים חייב כרת', ומבארים משום שמיישב את הדעת ויש בזה ביטול לעינוי.

לאפוקי שאם שותה מחמת 'שחנקתיה אומצא' שנתקע לו דבר מאכל בגרונו ושותה כדי להעבירו, אינו מברך.

וכתב הגר"א (אדרת אליהו על המשנה פרק ו' משנה ח'), שלא דוקא בחנקתיה אומצא פטור, אלא בכל גונא שאינו שותה לצמאו פטור, וכן מדייק הביאור הלכה (סי' רד סעיף ז' ד"ה השותה) מדברי הרמב"ם (הלכות ברכות פרק ח' הלכה א') שכתב שהשותה מים שלא לרוות צמאונו פטור, ולא פירט ששותה בשביל חנקתיה אומצא.

גדר 'לצמאו' שמחוייב בברכה

ומעתה יש לדון מה נכלל ב'לצמאו' שמחוייב ברכה, ומה נקרא שותה שלא לצמאו ופטור. וכתב בזה המשנה ברורה (סי' רד סק"מ) כלל גדול, וז"ל, 'לצמאו – נראה דלאו דוקא לצמאו ממש, אלא בסתמא כל שהחיד נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה, דאם אינו צמא כלל לא היה החיד נהנה ממנו'.

והיינו שאפילו שלא בא לשותות במטרה של 'צמאון', כיון שבפועל יש לו הנאה, צריך לברך. והוא יסוד גדול, שלפי זה ברוב המקרים ששותה מים יש לו הנאה מסוימת, וצריך לברך.

בשותה למטרה אחרת אבל גם יש לו הנאה

במשנה ברורה (שם סקמ"ב) הבאיה מהיעב"ץ בסידורו, שאם שותה מים גם למטרה אחרת וגם לצמאון, מברך, וכך הוכיח בשעה"צ (סקל"ו) מדברי הירושלמי.

ובביאור הלכה (שם ד"ה השותה) מבואר, שאף באופן שהמטרה שהוא שותה היא מטרה אחרת כגון שחנקתיה אומצא, או שרוצה להצטרף לזימון, עיי"ש, אם מרגיש שיש לו הנאה מהמים, חייב לברך, שנמצא שיש כאן גם 'צמאון'. עיי"ש.

השותה מים לבליעת תרופה – תלוי אם מרגיש הנאה

ולפי זה באופן ששותה מים כדי לבלוע תרופה, אם בפועל מרגיש גם הנאה בחיך משתית המים, מברך, ואע"פ שהמטרה היא בשביל התרופה ובלא מטרה זו לא היה שותה, כיון שכעת בפועל יש לו הנאה צריך לברך.

לתוספת בריאות [להרבות נוזלים] או לפני צום

ולפי האמור, השותה מים לתוספת בריאות כדי להרבות נוזלים בגופו, ובלא מטרה זו לא היה שותה, אעפ"כ אם בפועל מרגיש הנאה בחיך, מברך שהרי גם נהנה. אמנם לפני צום מצוי שמרבים בשתית מים באופן שאין בהם הנאה כלל, ואז אינו מברך.

לשרות המזון שבמעיו

חידוש דין הביא הביאור הלכה (סי' רד סעיף ז' ד"ה השותה בסופו) מדיוק דברי הראשונים, וז"ל, 'ודע עוד דמשמע מדברי הפוסקים [עיי' בסידור רב עמרם ובחידושי רשב"א ברכות מ"א ושאר ראשונים] דאם שותה מים לשרות האכילה שבמעיו מקרי זה שותה לצמאו ואף דאנן פסקינן בסימן קע"ד דבתוך הסעודה אין לברך על מים ששותה נ"מ מזה להיכא דשותה אחר בהמ"ז כדי לשרות'. וזו ידיעה חשובה, שאע"פ שאין כאן הנאת חיך, וגם אין המים עצמם מזינים, כיון שהם מועילים למזון, מחייבים ברכה.

גם לחיוב ברכה אחרונה צריך דוקא 'לצמאו'

דנו הראשונים בשותה מים שלא לצמאו שאינו מברך ברכה ראשונה, האם מברך ברכה אחרונה.

התוס' (מה ע"א) מביאים בשם ר' עמרם, שדין זה נאמר רק לגבי ברכה ראשונה, אבל לענין ברכה

אחרונה, אף באופן זה, מברך³. אבל **התוס' והרא"ש** חולקים וסוברים, שכיון שאינו נהנה אינו מברך. וכך נפסק ב**שו"ע** (סי' רד סעיף ז') שבשותה שלא לצמא אינו מברך לא לפניו ולא לאחריו.

ולפי זה לחיוב ברכה אחרונה צריך שתהיה לו הנאה מהמים בשתית כל השיעור של הרביעית, שבלאו הכי אפשר שיברך ברכה ראשונה, אבל ברכה אחרונה לא יברך שאין לו שיעור 'לצמא'.

והבדיקה לזה היא, האם יש לו הנאת החיך מועטת בלגימה האחרונה של הרביעית. [וכמדומה שעל הרוב יש הנאה מוטעת עכ"פ].

הנהגה משתית 'מי סודה' האם מברך

יש לדון באדם השותה מי סודה, ונהנה מהם לא הנאה של עצם המים, אלא דוקא מחמת שהם מי סודה, האם מברך.

ובחוט שני (ברכות ע"א קצ"ד) כתב שאם מרגיש הנאה 'יוענימות' חייב לברך, ומבאר, שחיוב ברכות אינו דוקא בהנאה עצמית של הדבר במהותו, אלא כל שיש בזה הנאה חייב. וכך מביאים בשם **הגרי"ש אלישיב** זצ"ל (שו"ת וישמע משה חלק ב' ע"א), שאם מעדיף את שתית הסודה מהמים מחמת שנהנה מהם, חייב לברך. וכן מביא בספר שערי ברכה (פרק יח הערה עה) בשם **הגרי"ש וואזנר** זצ"ל⁴.

³ ובב"י דעת רב עמרם, מבאר ברא"ש בשם רב פלטי, שהפטור מברכה ראשונה לא משום שאינו נהנה, אלא משום שהוא אנוס. וכנראה כונתו, שכיון ששותה משום שמוכרח לדבר מחמת שחנקתיה האומצא, אי"ז מעשה אכילה, והוא כאדם האוכל ושותה באונס, שאינו מברך. אלא שלפ"ז צ"ב מדוע ברכה אחרונה חייב. הרי אכילתו היתה באונס.

ונראה לבאר ע"פ חילוק שמחלקים הלומדים בין חיוב ברכה ראשונה לחיוב ברכה אחרונה, שברכה ראשונה החיוב על האכילה עצמה, וברכה אחרונה החיוב הוא על התוצאה, ובזה לא משנה שהוא 'אנוס'.

⁴ יש לציין שבספר שלמי תודה (לגר"צ פלמן זצ"ל) (הלכות ברכות ע"א יז) הביא בשם הגר"א שטיינמן זצ"ל, שאין לברך משום שההנאה אינה שייכת לגזוז לבד אלא למים, ואין להם טעם עצמי, אמנם כאמור רוב הפוסקים חולקים

הנאת חיך בלא הנאת מזון – האם מחייבת ברכה

אחרי שלמדנו שהמחייב בברכה הוא ההנאה, יש לדון מה היא ההנאה המחייבת האם 'הנאת החיך' שנהנה בגרונו, או 'הנאת המזון' שמשביע ומזין את גופו. או שמא כל אחת מהנאות אלו היא סיבה לברכה

והנה, בגמ' בברכות (לו ע"א) למדנו שעל המלח מברכים שהכל נהיה בדברו, ומלח הוא דבר שאין בו הנאת מזון שהרי אינו מזין, וכמבאר במשנה בעירובין (ל' ע"א) שהנודר מן המזון מותר במים ובמלח שאינם מזינים, ואעפ"כ חייב לברך והיינו משום הנאת החיך שיש לו, וכפי שמבאר **המשנה ברורה** (סי' רד סעיף א' סק"ה), 'הואיד ויש לו מזה עכ"פ הנאה קצת כשנותן לתוך פיו'. ולמדנו בדין זה, שהנאת החיך לחוד מחייבת ברכה.

הנאת מזון בלא הנאת חיך – האם מחייבת ברכה

ועדיין יש לדון האם הנאת מזון לחוד כשאין הנאת חיך, מחייבת ברכה. ובדבר זה ישנם כמה מקורות בדברי הראשונים והאחרונים:

א] **בראבי"ה** (ברכות סי' צ"ט) כתב, 'הלכך כל מידי דמזיק ונהנה ממנו קצת או שאכל ממנו לרפואה וגם נהנה החיך בעי ברכה כיון דנהנה, ואם אינו נהנה לא מברך כלום', ומשמע בדבריו שדוקא לענין רפואה בעינן הנאת חיך משום שאין 'הנאת מזון', אבל באוכל למטרת מזון די בהנאת המזון לחוד כדי לחייב ברכה, וכך נראה גם בדברי **רבינו יהונתן** (ברכות לו ע"א).

ב] **הרא"ה** (ברכות מה ע"ב) מבאר, מדוע אין חיוב בשותה שלא לצמא, כיון שהמים מורכבים מיסוד אחד אינם מזינים, וההנאה מהם היא רק הנאת חיך. מבאר בדבריו, שבעלמא הנאת מזון לחוד מחייבת ברכה, ורק במים שאינם מזינים צריך הנאת חיך.

ג] כתב **השערי תשובה** (סי' רד סק"ז) בשם **המחזיק ברכה** (שם סק"א), שהאוכל חלמון ביצה לצחצח קולו, מברך עליו, דאע"פ שאינו נהנה ממנו בגרונו, עכ"פ

ומחייבים לברך, וסברא היא, שעכ"פ יש כאן דבר שנהנה ממנו.

נהנה ממנו שמזין אותו. וכן נראה בדברי **הדעת תורה למהרש"ם** (סי' רד סק"א) שמביא את דברי הפוסקים כדעת המחזיק ברכה, ונראה שנוטה כדבריהם.

מאידך כמה אחרונים חולקים בכך. א] **המנחת חינוך** (מצוה שיג אות ב') כתב, לגבי בגרכת המזון, שאין חיוב על הנאת מעיו לבד בלא הנאת גרונו⁵.

ב] **באבני נזר** (או"ח סי' קכ"ד) איתא שלדעת רש"י (ברכות ל"ה:) שחיוב ברכה הוא רק במקום אכילה, הנאת הגרון לחוד אינה מחייבת ברכה דאייז אכילה.

ג] עוד מצאנו ב**שו"ת חלקת יעקב** (או"ח סי' נ"ב) שהנאת גרון לחוד אינה מחייבת ברכה, משום שאייז אכילה. ומביא מקור לכך, מדברי הגמ' ביומא (פ') שאכילה גסה לא חייבים עליה ביוהכ"פ, ואע"פ שיש בה הנאת המעיין, וע"כ משום שאין בה הנאת גרונו, וכשם שלענין יוהכ"פ פטורים ע"ז, ה"ה לענין ברכה, שהרי הגמ' משוה את דין יוהכ"פ לדין ברכה, [ראה ברכות ל"ו:]. {אמנם בבה"ל (סי' קצ"ז סקכ"ח) מבאר שהטעם שאינו מברך באכילה גסה כשאינו נהנה ממנה, משום שלא חשיבא אכילה לכל דיני התורה, ויל"ע בכונתו}.

והנה, לכאורה יש להוכיח בדין זה מדברי הראשונים שהביא הביאור הלכה (סי' רד סעיף ז') שהשותה מים כדי להשרות אכילה שבמעיו, מברך שהכל, ואע"פ ששם אין הנאת חיד, ולכאורה סיבת המחייב היא רק הנאת מעיו שמועיל לעיכול המזון, ומבואר שדי בזה לחייב ברכה.

ושמא יש לדחות, שבמים שאין להם הנאה עצמית, יש חשיבות להנאה שלהם בתועלת שהם מזינים, אך זו סברא מחודשת, וצ"ע.

⁵ בספר פתחי הלכה (סי' ד' הערה 20) הביא בשם הגרש"ז, שהנאת מעיו בדבר שאינו ראוי לאכילה לא מועילה, אבל בביצה חיה כן מברך כיון שראוי לאכילה, ואינו כדברי המנחת חינוך.

מאכל מר שבני אדם לא נהנים ממנו

לפי זה, אם אוכל דבר מר שרוב בני אדם לא נהנים ממנו [דוגמת פולי קפה חיים], אע"פ שהוא ראוי לאכילה, ויש בו הנאת מעיו, דינו תלוי במחלוקת האחרונים הני"ל, ובספרי זמנינו בהכרעת הדברים למעשה, כתבו שספק ברכות להקל, ועדיף שיפטור על ידי מאכל אחר. [וכך מבואר בדברי האחרונים דלהלן לגבי אדם מסוים שלא נהנה מהמאכל, שהכריעו שלא לברך על הנאת מעיו לחוד].

מאכל קר מידי או חם מידי שבני אדם לא נהנים ממנו

על פי זה כתב בספר וזאת הברכה (פרק יב), שמאכל שרק או חם באופן קיצוני שבני אדם לא נהנים ממנו, אין לברך עליו מספק, שמא צריך הנאת גרונו, אלא ימתין מעט או שיפטורו במאכל אחר.

כשאדם מסוים אינו נהנה כלל מהמאכל – כגון מי ששותה יין ואינו נהנה מטעמו כלל

כתב **הבן איש חי** (פרשת נשא שנה ראשונה אות ו'), שבשתיית שכר, יש אנשים שאינם נהנים כלל והרי הוא להם כקוץ מכאיב, והם אינם מברכים על שתיה זו, [וכתב שלכן בעלמא טוב להזהר לברך על דבר אחר, וכנראה כוונתו באופן בלא ברור לו שנהנה, עיי"ש], ולמדנו בדבריו, שדין זה שצריך הנאת גרונו היינו בכל אחד לעצמו.

וכן מביא **בספר וזאת הברכה** (פרק יב) בשם הגר"ש אלישיב זצ"ל, שמי שאינו נהנה כלל משתיית שכר ושותה רק כדי להשתכר, יש לומר שלא יברך.

מאידך, יש סברא לומר, שבטלה דעתו של אדם זה כלפי כל העולם, ותקנו לברך ברכה על דבר כזה כיון שרוב בני אדם נהנים ממנו, והוא דבר שבעצמותו יש בו הנאת גרונו, [ע"י בספר שערי הברכה (סי' יג הערה ב') שהאריך בזה, והביא כן מספר **ויען דוד** (סי' לא). והביא שם ראייה אלימא שצריך לברך, **מדברי השו"ע** (סי' תעב סעיף י') בהלכות ליל הסדר, 'מי שאינו שותה יין מפני שמזיקו או שונאו, צריך לדחוק עצמו ולשתות לקיים מצות ארבע כוסות', והשו"ע לא פירט שלא

יברך ברכה ראשונה, ומבואר שאף בכה"ג ששונה את טעמו, מברך.

תרופות ממותקות האם מברכים עליהם

כתב השו"ע (סי' רד סעיף ח') למדנו, שכל המאכלים והמשקים שנוטלים לרפואה, אם טעמם טוב ומברך עליהם, דהנה לפי המבואר לעיל, הרי בכל מאכל שאוכל לרפואה אם נהנה ממנו מברך, לכא' בתרופה שיש לה טעם טוב צריך לברך.

ומעתה לכאורה בתרופות ממותקות אם נהנה מהם היה צריך לברך עליהם. אמנם נחלקו בזה פוסקי זמנינו, [מובאים דבריהם בוזאת הברכה פ"ב עמ' 113] דדעת הגריש"א שמברך וכנ"ל, ודעת הגרשז"א שאינו מברך, [הובא בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מ' הערה קצא), ועי' בהערה⁶].

ובטעמו של הגרשז"א נראה לומר, ע"פ היסוד הנ"ל שלבד מההנאה יש תנאי בחיוב ברכה שיהיה 'מעשה אכילה', וכיון שדבר זה אין הבריאיים אוכלים אותו כלל, אין זה בגדר אכילה, ואע"פ שהיה כאן סבר חיצוני שראוי לאכילה, כעת אחרי הערבוב גדר דבר זה שאינו בתורת 'אכילה', ויל"ע.

[לאחר מחלוקת הפוסקים, כמדומה שיותר נוהגים לא לברך על זה, וצ"ע].

כדורי ויטמינים למציצה שהם מתוקים

אמנם, באופן שלוקח ויטמינים לצורך חיזוק מזגו אם הם ממתקים כסוכריה, מברך עליהם שהכל, כיון שכלפי זה אין את הסברא הנ"ל שלא הוי בגדר אוכל, דהרי לא רק חולים לוקחים זאת, ואע"פ שלוקחם

⁶ בתרופות שהם מרות מצד עצמם אלא שמוסיפים בהם מתיקות ע"י דבר חיצוני, בתחילה סבר הגרשז"א, שיש לברך על החומר הממתק שיש בתוך התרופה, שאע"פ שהוי טפל ובעלמא אין מברכים על הטפל, שמא הכא שאני שכיון שבכה"ג לא מברך על העיקר שמא צריך לברך על הטפל, ובשש"כ (פ"מ סצ"ז בהערה רל"א) מביא ששמע מהגרשז"א שבכה"ג צריך לברך על הטפל, אמנם מוסיף, שבספר 'נשמת אברהם' [בעניני רפואה, ח"ד או"ח סי' ר"ד אות א], חזר בו הגרשז"א וכתב שאין לברך על המתיקות שהוסיפו.

לצורך חיזוק מזגו, עכ"פ מברך עליהם כדין כל מאכל שלוקחו לתרופה שפסק השו"ע (סר"ד ס"ח) שאם יש לו טעם טוב, מברך. וכן איתא בשש"כ בפרק העוסק בדיני רפואה.

האחרונים האם חייב לברך, ומספק יפטור על ידי דבר אחר.

ולכן במאכל קר או חם באופן קיצוני שבני אדם לא נהנים ממנו, לא יברך מיד אלא ימתין [או יפטורו בדבר אחר].

יא] באופן שאדם מסוים אינו נהנה מהמאכל הזה, כגון מי שלא נהנה מיינ כלל, ושותה רק להשתכר וכדומה, נחלקו האחרונים האם יש לדמות זאת לאופן הנ"ל שלא יברך מספק, או שנימא בטלה דעתו.

יב] תרופות ממותקות, נחלקו פוסקי זמנינו האם מברכים עליהם.

יג] כדורי ויטמינים מתוקים, מברכים עליהם.

להערות והארות ובקשת השיעור הכתוב:

יעקב ישראל סמוטני

0527101571

7143753@GMAIL.COM

סיכום הדברים

א] סיבת המחייב לברכה היא ההנאה, ומסברא שאסור לו לאדם להנות מן העולם הזה בלא ברכה.

ב] לבד מהמחייב של ההנאה, ישנו תנאי נוסף שצריך שיהי מעשה אכילה. [ועי' להלן נ"מ בזה].

ג] השותה מים שלא לצמאו אינו מברך, ולא דוקא כשותה למטרה אחרת, אלא כל שאין לו הנאה שמרוה את צמאונו אינו מברך, שאין בזה הנאה, ועי' להלן בסמוך את גדר הדברים מהמשנה ברורה.

ד] נראה דלאו דוקא לצמאו ממש, אלא בסתמא כל שהחיד נהנה מהמים מסתמא הוא צמא קצת וצריך לברכה, דאם אינו צמא כלל לא היה החיד נהנה ממנו. ולפי זה ברוב המקרים יש הנאה וצריך לברך.

ה] מבואר במ"ב שאף באופן ששותה למטרה אחרת, אם מרגיש הנאה בחיד צריך לברך.

ולכן השותה מים לבליעת תרופה, אם מרגיש גם הנאת החיד, מברך. והוא הדין בשותה לבריאות בתוספת נוזלים וכדומה, [ואם מסופק בדבר לכאורה יכול לבדוק מעט בלא ברכה, ואם ירגיש הנאה יברך על השאר, וצ"ע].

ו] כתב הביאור הלכה ע"פ דיוק דברי הראשונים, שאף בלא לצמאו, אם שותה לשרות אכילה שבמעיו, מברך.

ז] גם לברכה אחרונה נאמר דין זה שדוקא בלצמאו מברך, וצריך שכל שיעור הרביעית תהיה 'לצמאו', והבדיקה היא האם יש לו מעט הנאה בלגימה האחרונה של הרביעית.

ח] השותה מי סודה ונהנה ומרגיש נעימות מסוג שתיה זו מברך שהכל – הכרעת רוב הפוסקים.

ט] הנאת חיד בלא הנאת מזון מחייבת ברכה, ולכן האוכל מלח מברך שיש לו הנאת חיד אע"פ שאין המלח מזין.

י] בהנאת מזון לחוד בלא הנאת חיד, כגון בדבר שאין בני אדם נהנים ממנו, [ביצה חיה וכדומה], נחלקו